

ΑΝΑΦΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Οι δύο λειτουργίες της γλώσσας, αναφορική και ποιητική, επιστρατεύονται από αυτόν που γράφει ένα κείμενο για να επιτευχθεί διαφορετικό επικοινωνιακό αποτέλεσμα. Οι πιθανές ερωτήσεις σχετικά με το θέμα αυτό αφορούν:

- α.** τον εντοπισμό ονοματικών ή ρηματικών συνόλων με μία από τις δύο λειτουργίες
- β.** τη δημιουργία συνόλων με μία από τις δύο λειτουργίες
- γ.** τον εντοπισμό του επικοινωνιακού σκοπού που εξυπηρετεί καθεμιά από τις δύο λειτουργίες

Αναφορική ή κυριολεκτική ή δηλωτική λειτουργία

Ταυτίζεται με τη χρήση της λέξης και αποδίδει με ακρίβεια και σαφήνεια τη σημασία της, το περιεχόμενό της. Δηλαδή ταυτίζεται η σημασία της λέξης με αυτό που δηλώνει και αυτό γίνεται αντιληπτό από τη λογική λειτουργία του δέκτη.

Οι κοινωνικές συναναστροφές συντελούν στη διαμόρφωση της ανθρώπινης προσωπικότητας.

Επικοινωνιακό αποτέλεσμα:

- ο πομπός απευθύνεται στη λογική – βιωματική λειτουργία του δέκτη
- ο λόγος αποβαίνει αντικειμενικός
- δίνεται βαρύτητα στην πληροφορία
- έχουμε λογική σύνδεση των νοημάτων
- ρεαλιστική παρουσίαση της πραγματικότητας
- το ύφος είναι σοβαρό

Ποιητική ή μεταφορική ή συνυποδηλωτική λειτουργία

Οι λέξεις δεν αποδίδονται με την πραγματική τους σημασία, αλλά με τη μεταφορική, δηλαδή αποκτούν αλληγορική σημασία. Με αυτόν τον τρόπο δίνεται βαρύτητα στο μήνυμα που υπονοείται από τη χρήση της συγκεκριμένης λέξης. Αυτό γίνεται αντιληπτό με τη συναισθηματική λειτουργία του δέκτη.

Η τυφή προσκόλληση σε εφήμερες μόδες αποπροσανατολίζει τον άνθρωπο απ' τα ζωτικά προβλήματα της ζωής.

Επικοινωνιακό αποτέλεσμα:

- ο πομπός απευθύνεται κυρίως στη συναισθηματική λειτουργία του δέκτη
- ο λόγος αποβαίνει μεταφορικός
- έχουμε πολλά σχήματα λόγου, μεταφορές, εικόνες, προσωποποιήσεις
- δίνεται βαρύτητα στη μορφή του μηνύματος
- η σύνδεση των νοημάτων είναι συνειρμική
- ο λόγος είναι υποκειμενικός και έχουμε πλασματική απεικόνιση της πραγματικότητας
- το ύφος είναι λογοτεχνικό, γλαφυρό, ζωντανό

Να επισημάνετε τη λειτουργία της γλώσσας που επιλέγει να χρησιμοποιήσει ο συντάκτης και να τη συσχετίσετε με την πρόθεση.

Τα στελέχη του μάρκετινγκ ή οι υπεύθυνοι προγράμματος της τηλεόρασης, οι οποίοι προσπάθησαν να μειώσουν τη νεανική κουλτούρα, καθιστώντας την άλλο σε ένα target group, δεν είχαν συνειδητοποιήσει ότι πυροδοτούσαν αυτό που αποδείχθηκε αναγέννηση στη σχέση των νεαρών ατόμων με τα μέσα. Σαν βακτήρια που αναπτύσσουν αντίσταση στα νέα αντιβιοτικά, τα παιδιά μας προσαρμόστηκαν με εκπληκτική ευκολία και εργασία στο συνεχές «μπαράζ» στις αισθήσεις τους.

Να αντιστοιχίσετε τη λειτουργία της γλώσσας από την αριστερή στήλη του πίνακα με το επικοινωνιακό αποτέλεσμά τους στην δεξιά.

ΣΤΗΛΗ Α

1. Αναφορική λειτουργία
2. Ποιητική λειτουργία

ΣΤΗΛΗ Β

- α. απευθύνεται στη λογική του δέκτη
- β. ο λόγος είναι υποκειμενικός
- γ. δίνεται βαρύτητα στη μορφή του μηνύματος
- δ. η σύνδεση των νοημάτων είναι συνειρμική
- ε. δίνεται βαρύτητα στην πληροφορία
- στ. απευθύνεται στο συναίσθημα του δέκτη
- ζ. ο λόγος αποβαίνει μεταφορικός
- η. ο λόγος αποβαίνει αντικειμενικό
- θ. τα νοήματα συνδέονται λογικά
- ι. το ύφος είναι σοβαρό
- ια. πλασματική απεικόνιση της πραγματικότητας
- ιβ. ρεαλιστική απόδοση της πραγματικότητας

ΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Οι εγκλίσεις σε συνδυασμό με ένα μεγάλο αριθμό γλωσσικών (π.χ. επιρρήματα, απρόσωπα τροπικά ρήματα, συνδυασμοί μορίων/ συνδέσμων, το ποιόν ενέργειας, χρόνοι, εκφράσεις κτλ.) και εξωγλωσσικών (π.χ. ανασήκωμα ώμων, χειρονομίες κτλ.) στοιχείων αποδίδουν διάφορες σημασιολογικές λειτουργίες και αναδεικνύουν την υποκειμενική στάση του ομιλητή, διαμορφώνοντας αυτό που ονομάζουμε τροπικότητες του ρήματος.

Επιστημική τροπικότητα

Σχετίζεται με το βαθμό βεβαιότητας του ομιλητή. Λαμβάνει τις παρακάτω μορφές σε κλιμάκωση από τον μικρότερο προς τον μεγαλύτερο βαθμό βεβαιότητας:

- **Υπόθεση:** ο ομιλητής εκφράζει την υπόθεση του για αυτό στο οποίο αναφέρεται (π.χ. αν, εάν).
Αν η Ελλάδα προσφέρει θέσεις εργασίας, οι νέοι δεν θα μεταναστεύσουν.
- **Δυνατότητα:** ο ομιλητής εκφράζει κάτι που είναι ή δεν είναι δυνατόν να γίνει (π.χ. μπορεί να, είναι δυνατόν να, θα + παρατατικός).
Η Ελλάδα θα μπορούσε να προσφέρει μελλοντικά θέσεις εργασίας με την εφαρμογή ενός μακροχρόνιου σχεδίου.
- **Πιθανότητα:** ο ομιλητής εκφράζει κάτι που είναι ή δεν είναι δυνατό να γίνει (π.χ. πιθανόν, ίσως πρέπει να, θα + οριστική).
Με τις επενδύσεις που θα γίνουν ίσως να προσφέρει μελλοντικά η Ελλάδα θέσεις εργασίας.
- **Βεβαιότητα:** ο ομιλητής εκφράζει τη βεβαιότητά του για αυτό στο οποίο αναφέρεται (εκφορά ρήματος με οριστική έγκλιση, φράσεις και επιρρήματα βεβαιότητας).
Αναμφίβολα μετά την οικονομική κρίση, η Ελλάδα θα προσφέρει θέσεις εργασίας.

Δεοντική τροπικότητα

Σχετίζεται με την αναγκαιότητα πραγματοποίησης αυτού για το οποίο γίνεται λόγος. Λαμβάνει τις παρακάτω μορφές σε κλίμακα από τον μικρότερο προς τον μεγαλύτερο βαθμό αναγκαιότητας:

- **Επιθυμία:** ο ομιλητής εκφράζει την επιθυμία ενός υποκειμένου (π.χ. επιθυμώ να, θέλω να).
Όλοι θέλουν να τους προσφέρει η χώρα τους θέσεις εργασίας.
- **Ευχή:** ο ομιλητής εκφράζει την επιθυμία ενός υποκειμένου με τη μορφή της ευχής (π.χ. ας να, μακάρι να, εύχομαι να, είθε).
Μακάρι η Ελλάδα να προσφέρει κάποτε θέσεις εργασίας στα ελληνόπουλα.
- **Πρόθεση:** ο ομιλητής εκφράζει την πρόθεση ενός υποκειμένου να κάνει μια ενέργεια (π.χ. πρόκειται να, σκοπεύω να, λέω να,).
Η Ελλάδα σκοπεύει να προσφέρει σύντομα θέσεις εργασίας στους νέους.

- **Υποχρέωση:** Ο ομιλητής εκφράζει την υποχρέωση ενός υποκειμένου να κάνει μια ενέργεια (π.χ. πρέπει να, οφείλει να, έχουμε χρέος να, είναι ανάγκη να, είναι υποχρεωμένος να).
Η Ελλάδα έχει χρέος να προσφέρει θέσεις εργασίας στα ελληνόπουλα.

Η ανίχνευση της τροπικότητας προϋποθέτει τη βαθιά κατανόηση του περιεχομένου μιας πρότασης και την επικέντρωση του μαθητή στο βασικό κεντρικό μήνυμα που εκπέμπει η περίοδος στο σύνολό της και όχι στις επιμέρους τροπικότητες του εκάστοτε ρήματος.

Στα παραδείγματα που ακολουθούν να δηλώσετε την τοπικότητα των ρημάτων που υπογραμμίζονται.

- α. Αν οι γυναίκες διεκδικήσουν περισσότερα δικαιώματα, μπορεί να επιβαρυνθούν και με περισσότερο φόρτο εργασίας.
- β. Πρέπει οι γυναίκες να διεκδικήσουν περισσότερα δικαιώματα.
- γ. Οι γυναίκες θα μπορούσαν να διεκδικήσουν περισσότερα δικαιώματα.
- δ. Οι γυναίκες ίσως να διεκδικήσουν περισσότερα δικαιώματα στο μέλλον.
- ε. Οι γυναίκες θέλουν να διεκδικήσουν περισσότερα δικαιώματα.
- στ. Μακάρι να διεκδικήσουν οι γυναίκες περισσότερα δικαιώματα.
- ζ. Οι έφηβοι σκοπεύουν να αλλάξουν τον κόσμο.

Στα παραδείγματα που ακολουθούν χρησιμοποιείται οριστική έγκλιση στα ρήματα, πετυχαίνοντας υψηλό βαθμό βεβαιότητας για όσα υποστηρίζονται. Να μετασχηματίσεις την έγκλιση των ρημάτων και να κάνεις όλες τις απαιτούμενες αλλαγές, ώστε οι περίοδοι λόγου να εκφράζουν το ζητούμενο κάθε φορά τρόπο απόδοσης του νοήματος.

- α. Οι δημοσιογράφοι τηρούν τον κώδικα δημοσιογραφικής δεοντολογίας. (ευχή)
- β. Οι πρόσφυγες γίνονται δεκτοί με συμπάθεια και ενσυναίσθηση από τους κατοίκους. (συλλογική επιθυμία)
- γ. Ασφαλώς οι νέοι θα συνεχίσουν να μεταναστεύουν στο εξωτερικό. (πιθανότητα)
- δ. Οι δημοσιογράφοι θα αποκαλύψουν πολιτικά σκάνδαλα. (πιθανότητα)
- ε. Η πανδημία θα αντιμετωπιστεί και ο κόσμος θα επιστρέψει στην κανονικότητα. (υπόθεση)